

Erdei Nikolett
Storytelling a középiskolai anyanyelvi órán
1. számú melléklet

1. feladat

Tananyag: Természetes és mesterséges jelek

Évfolyam: 9.

Didaktikai cél: új tananyag feldolgozása

Oktatási módszer: feladatmegoldás, storytelling

Munkaforma: egyéni munka, páros munka

Időtartam: 5–10 perc

Eszközök: nyomtatott szöveg a diákoknak

Felhasználás (leírás/instrukciók/feladatok/story):

A tanár kiosztja a nyomtatott történeteket a tanulóknak. A diákok egyénileg kiegészítik a szöveget a megadott szavakkal. Ezt követően a diákok párban összehasonlítják a válaszaikat, majd pedig közösen megbeszéli az osztály a megoldásokat.

Kulcsszók: természetes jelek, mesterséges jelek, lyukas szöveg, szövegértés

MADÁRTÁVLAT

Madárként sokfelé jártam már életemben. Ha mondjuk bagoly lennék, aki folyton csak éjszaka látja a világot, akkor sok mindent nem tudnék. Én azonban holló vagyok. Méghozzá az egyik legokosabb.

Alapvetően a természet az otthonom, ahol már számtalanszor találkoztam _____. Ezek a természetes jelek sokat elárulnak a környezetről, hiszen _____ felfoghatók. Mindig van valami, ami jelöl valamit. Tudom például, hogy ha sötét _____ vannak az égen, akkor esni fog az eső. Ugyanezt jelzik a _____ is. Ha sokan mászkálnak a hangyaboly tetején, akkor biztosan eső lesz. Azt is tudom, hogyha füstöt látok, akkor onnan minél hamarabb tova kell szállnom, hiszen nincs füst _____ nélkül. Továbbá ha befagy a tó, ahol inni szoktam, akkor azt mindig nagyon hideg idő kíséri. Olyankor jobb otthon maradni a melegben.

De persze manapság, mikor egyre kevesebb az élelem meg a fa, nekem is új tájakat kell felfedeznem a megélhetésért. Többször jártam már emberek lakta városokban. Ott sokkal több élelmet lehet találni, ami jó, viszont a _____ jeleiket nem értem. Van például egy csomó közlekedési táblájuk. A kedvencem egy kerek, piros, aminek a közepén egy vízszintes fehér csík van. Először fogalmam sem volt, hogy ez mégis mit jelenthet, de egyszer, amikor rászálltam, hallottam, hogy egy férfi azt mondta a gyerekeinek: „Nézd! A holló a behajtani tilos táblán ül.” Azóta tudom, hogy a táblának ez a jelentése. De ezt csak azok tudják, akik ismerik a _____. Nekem, egy idegennek, egy ilyen mesterséges jel semmit sem mondana. Ugyanez igaz a közlekedési lámpák _____ jelzésére. Megfigyeltem, hogy amikor a lámpák zöldre váltanak, az autók és a gyalogosok is csak akkor indulnak el, mert ők tudják, hogy akkor szabad. Velük ellentétben, én szabadon szállhatok az égen! HA-HA-HA!

Azt is megtudtam azonban, hogy nemcsak _____ alapján lehet osztályozni a jeleket, hanem a jelölő és a jelölt kapcsolata szerint is. Ott vannak például az _____, amelyek esetében a kettő között képi hasonlóság van. Tipikusan ilyenek az emotikonok: mosolygós fej, szomorú fej stb. vagy számos jelzés, például Magyarország térképének formája, amely valóban hasonlít Magyarországra. Az index kategóriájába tartozó jelek már ok-okozati, logikai, térbeli vagy _____ viszonytal kapcsolódnak össze. Például a Parlament Magyarország jelképe, hiszen ott van. Csakúgy, mint ahogy Párizs jelképe az Eiffel-torony. De ide tartozik a korábban emlegetett füst is, hiszen annak oka a tűz. A harmadik és egyben legelvonatkozó kategória a _____. Ide olyan jelek tartoznak, amelyek társadalmi megegyezéssel jöttek létre, és így a jelölő és jelölt között nincs semmilyen konkrét viszony. Szimbólumok például a zászlók színei, az internet jele vagy a _____. Elvégre az a szó, hogy holló, nem jelentene egyből engem, főleg, ha nem is tudjátok, hogy mi az a holló, vagy ha ismeritek a madarat, de nem tudjátok, hogyan nevezik.

Mindezen információkat a jelek _____ tehát azért tudtam megosztani most veletek, mert korábban figyeltem a környezetemre, sok-sok helyre elrepültem, és ahogy azt már az elején is említettem: minden túlzás nélkül, én vagyok az egyik legokosabb holló a fajtársaim közül.

felhők, hangyák, csoportosításáról, zöld, érzékszervekkel, időbeli, tűz, jelekkel, eredetük, szimbólum, közmegegyezést, mesterséges, ikonok, szavak

MADÁRTÁVLAT

Madárként sokfelé jártam már életemben. Ha mondjuk bagoly lennék, aki folyton csak éjszaka látja a világot, akkor sok mindent nem tudnék. Én azonban én holló vagyok. Méghozzá az egyik legokosabb.

Alapvetően a természet az otthonom, ahol már számtalanszor találkoztam **jelekkel**. Ezek a természetes jelek sokat elárulnak a környezetről, hiszen **érzékszervekkel** felfoghatók. Mindig van valami, ami jelöl valamit. Tudom például, hogy ha sötét **felhők** vannak az égen, akkor esni fog az eső. Ugyanezt jelzik a **hangyák** is. Ha sokan mászkálnak a hangyaboly tetején, akkor biztosan eső lesz. Azt is tudom, hogyha füstöt látok, akkor onnan minél hamarabb tova kell szállnom, hiszen nincs füst **tűz** nélkül. Továbbá ha befagy a tó, ahol inni szoktam, akkor azt mindig nagyon hideg idő kíséri. Olyankor jobb otthon maradni a melegben.

De persze manapság, amikor egyre kevesebb az élelem meg a fa, nekem is új tájakat kell felfedeznem a megélhetésért. Többször jártam már emberek lakta városokban. Ott sokkal több élelmet lehet találni, ami jó, viszont a **mesterséges** jeleiket nem értem. Van például egy csomó közlekedési táblájuk. A kedvencem egy kerek, piros, aminek a közepén egy vízszintes fehér csík van. Először fogalmam sem volt, hogy ez mégis mit jelenthet, de egyszer, amikor rászálltam, hallottam, hogy egy férfi azt mondta a gyerekének: „Nézd! A holló a behajtani tilos táblán ül.” Azóta tudom, hogy a táblának ez a jelentése. De ezt csak azok tudják, akik ismerik a **közmegegyezést**. Nekem, egy idegennek, egy ilyen mesterséges jel, semmit se mondana. Ugyanez igaz a közlekedési lámpák **zöld** jelzésére. Megfigyeltem, hogy amikor a lámpák zöldre váltanak, az autók és a gyalogosok is csak akkor indulnak el, mert ők tudják, hogy akkor szabad. Velük ellentétben, én szabadon szállhatok az égen! HA-HA-HA!

Azt is megtudtam azonban, hogy nemcsak **eredetük** alapján lehet osztályozni a jeleket, hanem a jelölő és a jelölt kapcsolata szerint is. Ott vannak például az **ikonok**, amelyek esetében a kettő között képi hasonlóság van. Tipikusan ilyenek az emotikonok: mosolygós fej, szomorú fej stb. vagy számos jelzés, például Magyarország térképének formája, amely valóban hasonlít Magyarországra. Az index kategóriájába tartozó jelek már ok-okozati, logikai, térbeli vagy **időbeli** viszonytal kapcsolódnak össze. Például a Parlament Magyarország jelképe, hiszen ott van. Csakúgy, mint ahogy Párizs jelképe az Eiffel-torony. De ide tartozik a korábban emlegetett füst is, hiszen annak oka a tűz. A harmadik és egyben legelvontabb kategória a **szimbólum**. Ide olyan jelek tartoznak, amelyek társadalmi megegyezéssel jöttek létre, és így a jelölő és jelölt között nincs semmilyen konkrét viszony. Szimbólumok például a zászlók színei, az internet jele vagy a **szavak**. Elvégre az a szó, hogy *holló*, nem jelentene egyből engem, főleg, ha nem is tudjátok, hogy mi az a holló, vagy ha ismeritek a madarat, de nem tudjátok, hogyan nevezik.

Mindezen információkat a jelek **csoportosításáról** tehát azért tudtam megosztani most veletek, mert korábban figyeltem a környezetemre, sok-sok helyre elrepültem, és ahogy azt már az elején is említettem: minden túlzás nélkül, én vagyok az egyik legokosabb holló a fajtársaim közül.

2. feladat

Tananyag: Hangképző szervek

Évfolyam: 9.

Didaktikai cél: új tananyag feldolgozása

Oktatási módszer: szemléltetés, feladatmegoldás, storytelling

Munkaforma: egyéni munka

Időtartam: 5–10 perc

Eszközök: a történet szövege a tanár számára

Felhasználás (leírás/instrukciók/feladatok/story):

A tanár felolvassa az alábbi történetet. A diákoknak a történet meghallgatása közben egyénileg kell lejegyzetelniük a hangképző szervek megnevezését. Ezt közös ellenőrzés követi, hogy mindenki listája teljes legyen.

Kulcsszók: hangképző szervek, hallásértés, egyéni munka, jegyzetelés

LEGOLASZ KALANDJA

Reggel, amikor elindultam a munkába, bár nehéz volt elhagyni meleg és életteli otthonomat, a **tüdőt**, mégis izgatott voltam. „Mi a napi célom?” – kérdeztem magamtól az ajtó felé menet. „Hanggá válni!” – visszhangzott válaszom a **légcső** folyosóján, ahogy áramlottam. Egyre közelebb kerültem a portához, vagyis a **gégéhez**. Az izgága portások, a **hangszalagok**, persze nem állták meg, hogy meg ne szólítsanak. „Mi a terv, Legolasz?” – kérdezték. „Bármilyen, amit ti szeretnétek!” – válaszoltam bátran.

A hangszalagok összezártak, és éreztem, hogy most formálnak hanggá. Mindössze csak egy pillanatig tartott az egész, és még csak nem is volt fájdalmas. A legfontosabb döntés azonban még hátra volt: a portánál, vagyis a garatnál, ugyanis két irány várt rám. Felfelé az **orrüreg**, lefelé a **szájüreg**. Egy pillanatra elbizonytalanodtam, de végül a szájüreg mellett döntöttem, ugyanis ott sokkal több érdekes alak volt.

A szájüregbe áramolva mindenki új, csodálatos és hasznos volt: a méltóságteljes **Ínyvitorla**, az ikrek: a **Lágy** és **Kemény Szájpadlás**; az örökmozgó **Nyelv**, a strapabíró **Fogak**, illetve az édes **Ajkak**. Azonnal tudtam, hogy jól döntöttem, ugyanis ebből a szájüregi társaságból, mindenki segített abban, hogy igazán tiszta és erős hanggá válhassak, amikor először lépek ki a külvilágba.

Mindenre azonban ők sem tudtak felkészíteni. Kilépve ugyanis olyan hideg volt, hogy éppen csak beteljesítettem a napi célom, mielőtt páráként elillantam volna a levegőben.

3. feladat

Tananyag: Mássalhangzótörvények

Évfolyam: 9.

Didaktikai cél: gyakorlás, összefoglalás

Oktatási módszer: feladatmegoldás, storytelling

Munkaforma: egyéni munka, páros munka

Időtartam: 15–20 perc

Eszközök: kinyomtatott történet

Felhasználás (leírás/instrukciók/feladatok/story):

A tanár mindenkinek kiosztja a szöveget. A tanulók egyénileg elolvassák, és közben aláhúzzák azokat a szavakat, amelyekben / amelyek között mássalhangzótörvények figyelhetők meg. Ezt követően párokban/ kiscsoportokban a diákok összehasonlítják a talált szavakat a társukkal/társaikkal, és csoportosítják őket a mássalhangzótörvények szerint. A feladatot egy egész osztályos ellenőrzés zárja. Gyakorlásként azoknak, akik gyorsabban elkészülnek, vagy akár az egész csoportnak, érdemes felhívni a figyelmét a korábban tanult hiátustöltésre. Időtől függően a diákok egyénileg vagy párban erre is kereshetnek példákat a történetben. Mindenki számolja össze, mennyit talált, és aki a helyes számot mondja, felolvashatja a szövegbeli példákat.

Kulcsszók: mássalhangzótörvények, hiátustöltés, elemzés, kategorizáció

DIÁKVERZIÓ

Zara, aki odavolt a télért, egy decemberi éjszakán mégis az ágyában forgolódott. Azon zakatolt az agya, miért hibáztatják mindig őt az osztálytársai, amikor valami nem úgy alakul, ahogy szeretnék. Például a múltkori zöldséges sztori. Bár a levegő mostanra hűvössé vált, sőt a héten akár fagyhat is, Zara tudta, hogy noha imádja a telet, az osztálytársai gonoszsága miatt most sincs semmi, ami jókedvvel töltené el, mielőtt reggel iskolába kell mennie. Az ébresztője azonban megszólalt, és nem volt mit tenni. Elsőként kinézett az ablakon, hogy erőt merítsen a fagyos téli tájból. Viszont a reggeli köd miatt, sajnos, nem látott odakint semmit. Mindössze önmaga nézett vissza rá szürke ábrázattal. Hamar úgy döntött, hogy hátrahagyja ezt a lehangoló képet, és lemegy reggelizni. Megfordult, és már indult is kifelé, amikor a pizsamája széle beleakadt a kisasztalon hagyott sakktáblába, és az összes figura szerteszét gurult a padlón.

zöngéesség szerinti részleges hasonulás:

képzés helye szerinti részleges hasonulás:

írásban jelöletlen teljes hasonulás:

írásban jelölt teljes hasonulás:

összeolvadás:

mássalhangzó-rövidülés:

mássalhangzó-kiesés:

TANÁRI VERZIÓ

Zara, aki odavolt a télért, egy decemberi **éjszakán mégis** az ágyában forgolódott. Azon zakatolt az agya, **miért hibáztatják** mindig őt az **osztálytársai**, amikor valami nem úgy alakul, ahogy szeretnék. Például a múltkori **zöldséges** sztori. Bár a levegő mostanra hűvössé vált, sőt a héten akár **fagyhat** is, Zara **tudta**, hogy noha **imádja** a telet, az **osztálytársai gonoszsága miatt most sincs** semmi, ami **jókedvvel** töltené el, **mielőtt** reggel iskolába kell **mennie**. Az ébresztője **azonban megszólalt**, és nem volt mit tenni. **Elsőként kinézett** az ablakon, hogy erőt **merítsen** a fagyos téli tájból. Viszont a reggeli köd **miatt, sajnos**, nem látott **odakint semmit**. Mindössze önmaga **nézett vissza** rá szürke **ábrázattal**. Hamar úgy döntött, hogy **hátrahagyja** ezt a lehangoló képet, és lemegy reggelizni. **Megfordult**, és már indult is kifelé, amikor a pizsamája széle **beleakadt** a kisasztalon hagyott **sakktáblába**, és az összes figura szerteszét gurult a padlón.

zöngéesség szerinti részleges hasonulás: *hibáztatják* [hibásztattyák], *fagyhat* [fatyhat], *megszólalt* [mekszólalt], *megfordult* [mekfordult]

képzés helye szerinti részleges hasonulás: *azonban* [azomban]

írásban jelöletlen teljes hasonulás: *hátrahagyja* [hátrahaggya]; *tudta* [tutta], *gonoszsága* [gonossága], *beleakadt* [beleakatt]

írásban jelölt teljes hasonulás: *ábrázat + -val* → *ábrázattal*

összeolvadás: *hibáztatják* [hibásztattyák], *zöldséges* [zölcséges], *imádja* [imággya], *merítsen* [meríccsen]

mássalhangzó-rövidülés: *jókedvvel* [jókedvel], *miatt sajnos* [miatsajnos], *sakktáblába* [saktáblába]

mássalhangzó-kiesés: *miért hibáztatják* [miérhibáztatják], *most sincs* [mossincs], *elsőként kinézett* [elsőkéntkinézett], *odakint semmit* [odakinsemmit], *nézett vissza* [nézetvissza]

+ HIÁTUSTÖLTÉS: *miért, osztálytársai, miatt, mielőtt, mennie*

4. feladat

Tananyag: Morfémák

Évfolyam: 9.

Didaktikai cél: témakör bevezetése, ismételés

Oktatási módszer: kooperatív tanulás, feladatmegoldás, storytelling

Munkaforma: csoportmunka

Időtartam: 5–10 perc

Eszközök: –

Felhasználás (leírás/instrukciók/feladatok/story):

A tanár 3–4 fős csoportokra osztja az osztályt. A diákoknak szavanként 30 másodpercük lesz arra, hogy csoporttagjaikkal közösen minél több új szót képezzenek a megadott három szóból: *szép*, *gazda*, *olvas*. Mindegyik kör után az a csoport olvashatja fel a szavait, amelyik a legtöbbet gyűjtötte. Annak a csapatnak a tagjai opcionálisan jutalmat kaphatnak, akik összesítve megnyerik a három fordulót. A csoportok az általuk képzett szavakból kiválasztanak ötöt, amelyekkel létrehoznak egy-egy történetet. Ezt követően a csoportok megosztják egymással történeteiket. Eközben a tanár néhány szót felír az elhangzottak közül a táblára, majd közösen elemzi a tanulókkal, hogy milyen tö-, illetve toldalékmorfémák találhatók a felírt szavakban.

Kulcsszók: morfémák, csapatverseny, történetalkotás, kategorizáció

Story: A diákok által szabadon megalkotott történet a kiválasztott szavak alapján.

5. feladat

Tananyag: Szófajok

Évfolyam: 9.

Didaktikai cél: ráhangolás, témakör bevezetése

Oktatási módszer: megbeszélés, szemléltetés, storytelling

Munkaforma: páros munka/csoportmunka/frontális osztálymunka

Időtartam: 5–10 perc

Eszközök: –

Felhasználás (leírás/instrukciók/feladatok/story):

Mindegyik diák mond egy-egy szót az adott kérdésekre válaszolva: *Ki? Mi? Kik? Mik?/Milyen?/Hogyan? Milyen módon? / Mit csinál? Mi történik vele? / Hány? Mennyi? Hányadik?* Létszámtól függően az összegyűjtött szavakból az osztály közösen vagy kiscsoportokban/párokban alkot egy kreatív történetet szóban.

Kulcsszók: szófajok, történetalkotás, csoportmunka, pármunka, kategorizáció

Story: A diákok által szabadon megalkotott történet a kiválasztott szavak alapján.